

IV ShO'BA. XORIJIY TILLARGA O'QITISHNING YANGI ISTIQBOLLARI

INGLIZ TILIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK VA LINGVODIDAKTIK XUSUSIYATLARI

Dilnoza ALAUDINOVA

p.f.b.f.d., PhD, Termez davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish to'g'risida so'z yuritiladi. Maqola annotatsiya, kalit so'zlar, kirish, asosiy qism, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat.

Kalit so'zlar: ideal tarjima, tarjima kompetensiyasi, leksika, grammatika, kommunikatsiya, kommunikativ yondashuv, tahlil va analiz.

Hozirgi kunda jamiyatimizda talabalarni tarjima kompetensiyasini shakllantirishda ustozlar innovatsion texnologiyalar va g'oyalardan foydalanib, ta'lim berish jarayonida avval tilning fundamental bilimni shakllantirib, so'ngra bosqichma – bosqich ularda tarjima tushunchasini shakllantiradilar va tarjima kompetensiyasini rivojlantiradilar. Oxirgi paytlarda tarjimaga bo'lgan ehtiyoj ham avvalgiga qaraganda ancha katta. Bu esa o'z navbatida bizlardan jamiyatimizga yetuk mutaxassislarni ya'ni tarjimonlarni tayyorlab berishimizni talab etadi. Tarjimonlarni tayyorlashda xorijiy tillarni o'qitishda o'qituvchilar talabalarga xitoy tilidagi matnlarni audio yozuvlarni eshitish orqali va ularga xitoy filmlarini qo'yib berish orqali ham yuqori natijalarga erishish mumkin.

Mashxur olim S.I. Ojogov talabalarda tarjima kompetensiyasini shakllantirish uchun quyidagi jadvaldagi tushunchalarni shakllantirish kerak degan xulosaga keldi: Jadvalda keltirilgan ta'rifga ko'ra, matn tarjimasi yoki og'zaki tarjimalar turlicha bo'lishi mumkin. Bunda bu talabalarning bilimiga bog'liq bo'ladi bu ularning xitoy tilini bilish darajasiga tayanadi. Tarjima qaysi soxaga tegishli ekanligi haqida gap ketadi. Bu ta'rifda quyidagi jadval misol bo'la oladi: S.I. Ojogov yana quyidagi jadvalni ham talabalarda tarjima kompetensiyasini shakllantirishda foydalanishni tavsiya etadi. [Масловец, 2019:23] Xitoylik olim 栋 刘 (Dong Liu) tarjima kompetensiyasi amalga oshirish uchun

quyidagilar zarur deb aytadi, ya'ni: 1. Tarjima qanday soxaga tegishliligi; 2. Qaysi kitobdan tarjima qilishni bilish va tarjima mahorati; 3. Terminologiya bilan ishlashni bilish; 4. Maxsus tarjima teoriyasini bilishdan iborat. Yozma tarjima ilmiy–texnik matnlardan, ish jarayonidagi yozishmlarda, ustavlarda, shartnomalarda, iqtisodiy shartnomalarni tuzishda, proektlarni amalga oshirishda, sudlarda, aktlar tuzishda va ekspertizalarni yozishda ishlatiladi. Sinxron tarjimada ko'rib o'g'zaki yoki yozma audio orqali ilmiy va amaliy konferensiyalarda va leksiyalarda ishtirok etishda ishlatiladi. “Yondashuv” atamasi adabiyotda ham keng ma'noda, ham tor ma'noda ishlatilishi mumkin. So'zning keng ma'nosidagi yondashuv haqida gapirganda, biz ushbu kontseptsiiyaning uchta tarkibiy qismini nazarda tutamiz: Lingvistik tarkibiy qism - o'rganish uchun til vositalarini qanday tanlashimiz Didaktik komponent - biz qanday texnika va texnologiyalarni qo'llaymiz, o'quv materialini ishlab chiqishni qanday tashkil qilamiz. O'qitishning psixolingvistik asoslari - talabalar va o'qituvchilarning o'zni qanday, ularning o'zaro munosabatlari qanday, talabalar tomonidan til materialini idrok etishning o'ziga xos xususiyatlari qanday hisobga olingan [Ochilova, 2019:24]. Kommunikativ yondashuv - usulning yetakchi yo'nalishi aloqa hisoblanadi. Talabalar o'zlarining til qobiliyatlari va ko'nikmalarini haqiqiy chet tillari bilan aloqa qilish sharoitlarida qo'llaydilar. Bunday imkoniyatlar tufayli o'quvchilar oldinroqolingan bilim va ko'nikmalardan foydalangan holda o'z fikrlarini chet tilida erkin bayon qilishlari mumkin [Савина,2017: 45]. Kommunikativ yondashuv quyidagilar bilan tavsiflanadi: Til o'rganish - bu muloqot qilishni o'rganish; Til individual sinov va xatolar tufayli yaratiladi; Kommunikativ kompetensiya - bu istalgan maqsad (til tizimidan samarali va to'g'ri foydalanish qobiliyati); O'qituvchilar talabalarga til bilan ishlashga turtki beradigan tarzda yordam berishadi; Til kontekstda o'qitiladi; Muloqotga urinishlar boshidanoq rag'batlantiriladi. Shuning uchun biz quyidagi xulosaga keldik, ya'ni kommunikativ yondashuv tarjima kompetensiyasi bilan bog'liqligi shundaki, bunda talabalar turli davlat vakillari bilan aloqa qilish maqsadida til – ularning quroli hisoblanadi, kommunikativ yondashuv esa talabalar va ta'lim berayotgan o'qituvchi tomonidan bo'lishi ham zarur. Muallim-metodist tavsiyasi bilan va bolalar boshchiligida

talabalar “Metodik portfolio” tutadilar. Unda yozgan leksiya daftari, seminar va laborotoriya mashg’ulotlaridan konspekti, pedagogika amaliyotida o’tgan darslarning rejalari, qo’lbola albomlar, ko’rgazmalilik, didaktik tarrqatma materiallar jamlanadi. O’quv-metodik adabiyot, matbaa yo’li bilan chop etilgan va qo’lda yasalgan audiovisual (eshitish va ko’rishga mo’ljallangan) vositalar amaliyot jarayonida yozilgan o’quv va tarbiyaviy rejalar talabaning ish boshlashi uchun darkor “Metodik portfolio”ning ichiga kiradi [Синёва, 2016:45].

Biz mazkur tadqiqot ishimizda tarjima kompetensiyasi tushunchsiga ta’rif berishdan avval kompetensiya so’zining o’zi nimani anglatishini bilishimiz lozim. Shuning uchun biz bu so’z qanday ma’noni anglatishiga to’xtalib o’tamiz. Berilgan ko’plab ta’riflarni umumlashtirgan holda, ushbu tushunchalarni sharxlashda quyidagi xulosaga keldik: “Kompetensiya” – ma’lum bir soxada faoliyat yuritish jarayonida shasiy sifatlar hamda bilim, ko’nikma va malakalarning samarali qo’llanilishi, “kompetentlik” esa muayyan faoliyat ni amalga oshirish uchun mavjud hamda yuzaga chiqishi m’umkin bo’lgan layoqatdir. “Kompetent yondashuv” tushunchasi XXI asr boshida ta’limni moderenizatsiya qilish muammolari va yo’llari borasidagi munozaralar jarayonida ommalashdi.

Rus tilshunosligida ta’lim jarayoniga kompetent yondashuv masalasi dastlab I. Zimnaya, A. Xutorskiy, B. Elkonin kabi ko’plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan bo’lib, ularning ishlarida kompetensiyaga ega muataxassis malakali muatxassisdan nafaqat ma’lum darajadagi bilim, ko’nikma va malakalarga egaligi, balki ularni ish faoliyatida qo’llay bilishi hamda samarali qo’llashi bilan samarali farq qilishi ta’qiqlanadi. Kompetent yondashuv ta’lim maqsadlarini belgilashning umumiy tamoyillari, ta’lim mazmunini tanlash, ta’lim jarayonini tashkil qilish va ta’lim natijalarini baxolash yig’indisidir.

Xulosa qilib aytganda, bo’lajak kadrlarni va yetuk mutaxasislarni tayyorlashda bugungi kunda ustozlar ham interaktiv yangi usullarga tayanadilar. Yetuk mutaxassislar nafaqat tilni mukammal bilishi, undan tashqari kompyuter sohasini ham, ilmiy-amaliy ish olib borishni va uni tahlil qilishni ham bilishi kerak. Shu sababli ham o’qituvchi ishlash

jarayonida o'z pedagogik qo'llanmalari va interaktiv usullardan foydalangan holda dars beradilar. Bizning davlatimiz demokratik yo'lni tanlagani uchun, talabalarda biz ohirgi paytda interaktiv usullardan foydalanyapmiz. Bu interaktiv usullar oson ko'ringani bilan lekin juda ham murakkab va ularni qo'llash ham unchalik oson emas. Shuning uchun ham talabalar bu kabi kompetensiyalarga ega bo'lishlari uchun biz o'qituvchilar ularga tarjima kompetensiyasini shakllantirish jarayonida ularga modul texnologiyasi va interfaol usullardan foydalangan holda ta'lim berishimiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Rustamovna A. D. Technology of Teaching Languages // JournalNX. – 2020. – C. 180-183.
2. Алаудинова Д. Theoretical approach of oral communication competency //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 3/S. – С. 147-151.
3. Rustamovna A. D., Xasanovna A. S. Modern pedagogical technologies as a means of improving the quality of education //Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. – С. 176.
4. Алаудинова Д. Theoretical approach of oral communication competency //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 3/S. – С. 147-151.
5. Kuvanchieva M. D., Jumayev U. N., Alaudinova D. R. Features of land as capital and the impact and mechanism of agricultural capitalization //Научные горизонты. – 2019. – №. 12. – С. 52-56.
6. Alaudinova D. R., Mamatqulova N. X., Erdonova M. H. Use of phrasal verbs in tests on medical disciplines //Взаимодействие науки и общества: проблемы и перспективы. – 2019. – С. 106-107.
7. Rustamovna A. D. Technology Of Teaching Languages //JournalNX. – 2020. – C. 180-183.
8. Pedagogical practice-test results assessment criteria, quantity and quality multiplier analysis Dr. Alaudinova. Экономика и Социум 8 (8), 7-10, 2022.